

Некрутенко Ю. Передмова до українського перекладу // Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури. Видання четверте. — Київ, 2003. — С. IX–XXV.
(файл отримано від автора 1 квітня 2009, відформатовано 6.04.2009 та 12.02.2011. Zag)

Передмова до українського перекладу

Кодекс (лат. *codex* — колода, книга із вощених дощечок, скріплені ремінцями, у якій стародавні робили записи) — це систематизований збір законів або правил у певній галузі права або людської діяльності, обов'язкових до виконання усіма суб'єктами суспільства, на які поширюється його дія. Поряд із кодексами правничими, такими як цивільний, процесуальний, кримінальний тощо, дія яких обмежується тереном юрисдикції, існують кодекси (не завжди писані), що регулюють загальнолюдські стосунки (моральний, звичаєвий, етичний, честі тощо) або корпоративні відносини у фаховій чи галузевій діяльності без огляду на їхні національну або державну належність. До таких позанаціональних (або, точніше, всенаціональних) корпоративних кодексів належить і «Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури».

Становлення української держави, яка могла б увійти до світового науково-культурного ареалу, вимагає, поміж іншим, достосування до спільних для усієї світової спільноти правил та процедур, що регулюють наукову діяльність. Відтак виникає потреба у виданні українською мовою міжнародних нормативних документів та в існуванні відповідної національної термінології, яка обіймала б усі галузі знань (у тому й зоологічної систематики, класифікації та номенклатури) і яка містила б відповідники усім уніфікованим (тобто кодифікованим) поняттям та термінам, уживаним у всьому світі. Виробленість та усталеність національної термінології забезпечує утвердження своєї тожсамості через інтеграцію до світового наукового та культурного обширу, забезпечуючи інтерактивний обмін між національною та світовою наукою. Це повною мірою стосується й прийняття уодностайнених процедур виконання та оформлення наслідків наукових досліджень. Видання «Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури» українською мовою покликане слугувати саме цій меті.

Біологічна (у тому й зоологічна) наукова номенклатура сама собою не належить до термінологічної галузі. Разом із класифікацією та таксономією вона складає систематику — галузь біології, яка досліджує розмаїття живої природи. Одним із завдань систематики є створення таких систем класифікації організмів, які найкращим чином відображали б ступінь їх схожості та могли б використовуватися для накопичення, пошуку та передачі інформації. Номенклатура відтак є розподілом наукових назв між встановленими внаслідок класифікації таксонами організмів таким чином, щоб кожний таксон можна було

легко й однозначно ідентифікувати за його назвою. Мовою наукових назв тварин є латинська мова, ці назви є міжнародними, вони не залежать від номенклатури народної (побутової) або офіційної (актової) мови і вживаються у науковому тексті, писаному будь-якою мовою.

Мовою процедури, тобто офіційно встановлених або призвичаєних правил та порядку виконання та оформлення наукових досліджень у галузі систематики та висловлення їх результатів може бути рідна мова автора дослідження або державна мова країни, у якій це дослідження виконується та мовою якої воно публікується, або якою дослідник навчався свого фаху. Нормативні акти у будь-якій царині наукової чи учбової діяльності відтак повинні бути написаними тією ж мовою, що нею викладаються наслідки наукового дослідження.

Навряд чи варті особливих зусиль намагання доводити важливість існування в державі єдиної, усталеної, уніфікованої, стандартної наукової мови, як частини мови літературної. Протягом майже двох століть українська мова стояла осторонь розвитку зоології в Україні через вилучення із сфери офіційного вживання, коли, прикладом, студент київського або харківського університету навчався свого фаху за російськими, виданими не обов'язково в Москві, але й у Києві, підручниками, а самі лекції лише зрідка читалися українською мовою. Наслідки усіх досліджень українських зоологів публікувалися будь-якими, але не українською, мовами. Про галузеву систему термінів у такій специфічній царині біології, як зоологічна номенклатура, годі й говорити: курс цієї дисципліни ніколи не читався у вищих учбових закладах ні як обов'язковий, ні як факультативний, ні як додатковий до курсу загальної зоології. Усі поняття принагідно засвоювалися або через російську мову, якою велось викладання курсів основних біологічних дисциплін, або, у рідкісних випадках, коли викладання велось українською, — у довільному перекладі, а то й просто нехтувалися. При наданні українській мові статусу державної виявилось, що з точки зору зоолога вона не повністю відповідала новому статусові, головню через брак відповідної внормованої лексики.

Потреба у виданні українського перекладу «Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури» відчувалася вже віддавна. Щоб зрозуміти обґрунтованість такої потреби, досить кинути бодай побіжний погляд на історію розвитку зоології в Україні, зосібна ж на її україномовну спадщину. Початок зоологічних досліджень в Україні припадає на той період історії, коли український мовний ареал було поділено на дві частини: одна відійшла до Австро-Угорської, друга — до Російської імперії. Відповідно, у Наддністрянській Україні державною мовою була німецька, у Наддніпрянській — російська. Українська мова на той час була лише мовою побутового спілкування. Для офіційних ділових потреб українці мусили користуватися державною мовою, встановленою на території їх оселення. До таких офіційних потреб відноси-

лися освіта й наука. Часто траплялося так, що українська еліта (у тому й наукова) володіла державною мовою набагато краще, ніж своєю рідною.

Цікавою, чи не унікальною, особливістю долі української наукової мови в галузі зоології є те, що її термінологічний апарат почав створюватися ще перед тим, як почала існувати україномовна зоологічна література. Перші друковані праці на зоологічну тематику українською мовою побачили світ у 60-х–70-х роках XIX сторіччя у Львові. Внаслідок перетворення абсолютистської монархії на конституційну («весна народів» 1848–1849) у Галичині з'явилася можливість одержувати освіту, принаймні початкову, та розвивати науку й культуру рідною мовою. Відтак постала потреба у створенні підручників, словників, посібників українською мовою. Першим відрухом на цю потребу у галузі зоології стало започатковане Іваном Верхратським видання серії словників, шість випусків-частин якої вийшли у 1864–1879 рр.¹ У цей самий період (1873) з'являється друком його підручник «Зоологія на низші класи шкіл середніх» — перша оригінальна праця про тварин українською мовою. Іван Верхратський вважається закладачем української наукової номенклатури і термінології з природознавства.

Вихід «Початків» Верхратського припав на період суцільної, наполегливої, систематичної, розпочатої Петром I ще на початку 1700-х років, та посиленої за Катерини II Третьою Малоросійською колеґією (1763), русифікації Наддніпрянської України, де у відповідь на зростання українського національного руху, пробудженого «весною народів», почав діяти таємний Валуєвський циркуляр (1863), яким повністю було заборонено книгодрукування українською мовою: «никакого малоросійського язика не было, нѣтъ и быть не можетъ». Атрибутом цієї політики було те, що увесь науково-просвітницький процес у підмосковській Україні базувався лише на іноземних мовах (не конче на російській), із повним витинком із офіційного обігу (а відтак із розвитку) «малоросійського діалекта», в тим із заборонаю книгодрукування українською мовою. Доповненням та посиленням Валуєвського циркуляру було таємне розпорядження, заініційоване Київським навчальним округом та підписане 1876 р. Олександром II у м. Емсі (Німеччина), відоме як Емський акт, яким було заборонено друк та довіз до Росії з-за кордону оригінальних та перекладних книжок українською мовою. Чинність цього акта тривала аж до 1905 р., коли під час Першої російської революції було дозволено видавати окремі книги українською мовою. Усі заборони щодо української мови було скасовано 1917 р., з утворенням Української Народньої Республіки. Вже наступ-

---

¹ *Верхратський Іванъ*. Початки до уложення номенклятури и терминологіи природописної, народнѣй. — Львів, 1864. 1879. — Ч. 1. — 1864. — 18 с.; Ч. 2. — 1869. — 40 с.; Ч. 3. 1869. — 23 с.; Ч. 4. — 1872. — 23 с.; Ч. 5. — 1872. — 40 с.; Ч. 6. — 1879. — 24 с.

ного, 1918 р., у Києві виходить друком словник ентомологічної номенклатури Ір. Щоголева², а у Полтаві — словник В. Ніколаєва³; у 1919 р. вийшов перший українською мовою підручник зоології для середніх шкіл та гімназій пера І. Раковського. Видання словників зоологічної номенклатури продовжилося з 1927 р. під авспіціями Інституту української наукової мови УАН (заснований 1921, розформований 1931 р.)⁴. 1921 р. накладом зоологічної секції Українського наукового товариства виходить перше число «Зоологічного Журналу України» (редактор М. Шарлемань), який, на жаль, виявився ефемерним: друге число під назвою «Український Зоологічний Журнал. Бюлетень Зоологічної секції», що вийшло накладом ВУАН допіру 1923 р., стало останнім. Саме у цьому числі з'явилася перша (і остання) стаття, присвячена деяким українським термінам в галузі зоологічної класифікації та номенклатури (родина, рід, вид)⁵. Ще більш ефемерним виданням виявилися «Труди Зоологічного музею Київського державного університету» (редактор В. Артоболевський), перший і як дотепер єдиний том яких вийшов, після тривалої підготовки, навесні 1941 р. Починаючи з 1926 р. у серії «Українська Академія Наук⁶. Труди Фізично-Математичного Відділу» виходить «Збірник праць Зоологічного Музею»; це видання проіснувало до 1973 р., вийшовши з-під егіди «Трудів» після їх закриття 1930 р. На початку 30-х років «українізація» почала поступово згортатися, а її наслідки ліквідувалися. Почався процес поступового зросійщення усіх сфер життя з метою злиття «близькоспоріднених мов» у «велику російську мову». Одним з етапів цього процесу русифікації стало дублювання українських видань російською мовою, мотивоване «збільшенням попиту». До та-

² *Словник української ентомологічної номенклатури* (проект) / Ір. Щоголів — К. : Друкарня Українського Наукового Товариства, 1918. — 78 с. — (Матеріали до української природничої термінології 1(2): 1–78; Термінологічна комісія природничої секції Українського наукового товариства).

³ *Матеріали до української наукової термінології*. Матеріали до термінології по природознавству. Ч. 1: Назви звірів, птахів, комах та інших животин / В. Ф. Ніколаєв. — Полтава : Музей Полтавської губернської народної управи, 1918. — 60 с.

⁴ *Матеріали до української термінології та номенклатури* / Українська академія наук. Інститут української наукової мови. Природничий відділ. — Т. 11: Словник природничої термінології (проект) / Х. Полонський — К. : Державне видавництво України, 1928. — VIII, 262 с.

Словник зоологічної номенклатури / Українська академія наук. Інститут української наукової мови. Природничий відділ. — К. : Державне видавництво України, 1927—1928. — Ч. 1: Назви птахів (проект) / М. Шарлемань. — 1927. — 64 с. ; Ч. 2: Назви хребетних тварин. Mammalia—Reptilia—Amphibia—Pisces (проект) / М. Шарлемань, К. Татарко. — 1927. — 126 с. ; Ч. 3: Назви безхребетних тварин. Evertebrata (проект) / І. Щоголів, С. Паночіні. — 1928. — 188 с. — (Матеріали до української природничої термінології та номенклатури ; Т. 6, вип. 1—3).

⁵ *Паночіні С.* До питання про усталення української природничої таксономії // Укр. зоол. журн. — 1923. — Ч. 2. — С. 2—4.

⁶ На цей час Українську академію наук (УАН) вже було перейменовано на Всеукраїнську академію наук (ВУАН); проте нова офіційна (з 1921 р.) назва не завжди вживалася у вихідних даних академічних видань.

ких видань належали, скажімо, «Доповіді Академії наук УРСР», «Українська Радянська енциклопедія», ба навіть популярна газета «Вечірній Київ». У струмені цієї «білінгвізації» 1983 р. було видано останній зоологічний словник О. П. Маркевича і К. І. Татарка⁷, який є виразним реліктом (завершенням?) перерваної 30-ми роками публікації Інститутом української наукової мови ВУАН серії нетлумачних фахових дво- або кількомовних словників. Цей словник вже містить деякі терміни сучасної зоологічної номенклатури (голотип, паратип, назва видова, назва родова, *poten nudum* тощо), але з нього були майже повністю вилучені репресовані терміни словників зоологічної номенклатури 1927–1928 рр. (див. виноску 4, с. XII). Замість наведення питомих українських ідіоматичних відповідників російським термінам (також ідіоматичним), російські терміни-ідіоми у цьому словнику здебільшого відтворюються їх українськими словниковими (слово в слово) еквівалентами. Тобто ідіома перекладається не ідіомою (її ж бо треба мати, або шукати, або робити), а семантично підходящими до слів ідіоми-джерела українськими словами. Наслідком є породження термінологічного суржика. Таким самим шляхом найменшого опору йшли й упорядники якдотепер найновшого «Російсько-українського словника наукової термінології» 1996 р.⁸

Єдиним тривалим зоологічним виданням українською мовою залишалася серія монографій «Фауна України», започаткована 1956 р. До 1983 р. було видано 45 книг (випусків) цього фундаментального видання; з 1985 р. (по дворічній перерві) видання продовжується російською (на сьогодні вийшло 22 книги).

Слід сказати, що усі названі словники не мають жодного стосунку до наукової зоологічної номенклатури. Вони були лише відлунням прагнення дати якогось ладу та однастайності вживанню народних назв тварин у прийдешній україномовній зоологічній літературі і відтак подавали український, російський, німецький, а інколи ще й англійський та французький відповідники реєстровій латинській (чинній на той час) науковій назві тварини — і край. «Природничу номенклатуру в перекладах найчастіше вигадує сам перекладач; отже вона й не має нічого спільного з науковою номенклатурою», — казав М. Шарлемань⁹. Про номенклатурне облаштування у них систематико-таксономічних досліджень у зоології (за винятком згаданого словника Маркевича і Татарка) і гадки немає. Словник Х. Полонського є російсько-українським словником «найголовніших термінів, по змозі, з усіх галузей природо-

⁷ Маркевич А. П., Татарко К. И. Російсько-українсько-латинський зоологічний словник. Термінологія і номенклатура. — К. : Наук. думка, 1983. — 412 с.

⁸ Російсько-український словник наукової термінології. Біологія, хімія, медицина. — К. : Наук. думка, 1996. — 660 с.

⁹ Шарлемань, 1927: 6 (див. виноску 3 на с. XII).

знавства» (у тому й зоології); українські терміни ухвалено до офіційного вжитку природничим відділом Інституту української наукової мови УАН. Це був, гадаймо, лише початок, та йому невдовзі було покладено край. Залишається вірити, що, якби на це дозволили історичні обставини, українські зоологи, дбаючи про рівень своєї науки та про її місце у світі, своєчасно прийшли б до неминучого опублікування рідною мовою чинного у той час міжнародного нормативного документа із зоологічної номенклатури, створивши й відповідну галузеву термінологію. Та історія не знає умовного способу...

Провісником нинішнього Кодексу стали опубліковані 1905 р. «Міжнародні правила зоологічної номенклатури, ухвалені (V та VI) міжнародними зоологічними конгресами», що відбулися в Берліні 1901 та в Берні 1904 р.¹⁰ Ці правила проіснували аж до 1961 р., коли французькою та англійською мовами була видана їх повна та офіційна переробка під назвою «Міжнародний кодекс зоологічної номенклатури, ухвалений XV Міжнародним зоологічним конгресом, Лондон, липень 1958 року»¹¹. З цього часу усі видання Кодексу публікувалися (накладом Міжнародного тресту зоологічної номенклатури, заснованого Вальтером Ротшильдом) паралельними текстами — французькою та англійською мовами (саме у такій послідовності вони були розташовані у 1-му—3-му виданнях), причому ці тексти вважалися ідентичними та рівними за правничою силою та авторитетністю, хоча текст укладався спершу англійською, а потім перекладався на французьку мову. 1963 р. XVI Міжнародний зоологічний конгрес (Вашингтон) ухвалив поправки, які було включено до 2-го видання (1964), а 1973 р. XVII конгрес (Монако) — зміни та поправки, що увійшли разом з іншими до 3-го (1985) видання Кодексу.

Оскільки наукові дослідження у галузі зоології, як і в будь-якій іншій науці, носять інтернаціональний характер, не знає мовних меж і публікація наслідків цих досліджень. Тому разом з оригінальним текстом французькою мовою, того ж 1905 р., переклад «Правил» було надруковано англійською та німецькою (в одному томі), а 1911 р. — російською¹² мовами. 1932 р. «Правила», «доповнені постановами міжнародних зоологічних конгресів до Будапештського включно (по вересень 1927 р.)», було опубліковано у брошурі під обкладинкою «Правила палеозоологической номенклатуры» з додатком правил так званої «від-

¹⁰ *Règles internationales de la nomenclature zoologique adoptées par le congrès international zoologique.* — Paris : F. R. de Rudeval, 1905. — 57 p.

¹¹ *Code International de Nomenclature Zoologique* adopté par le XVe Congrès de Zoologie = International Code of Zoological Nomenclature adopted by the XV International Congress of Zoology — London : International Trust for Zoological Nomenclature, 1961. — xix, 176 p.

¹² *Правила зоологической номенклатуры, приняты международными зоологическими конгрессами.* // Кодексы международных правил систематической номенклатуры. Перевод В. Э. Ошанина. — СПб : Изд. Русск. энтомол. о-ва, 1911. — С. V–VII, 1–16.

критої номенклатури» та правил опису викопних фаун¹³. Наступні видання Кодексу друкувалися у перекладах болгарською, німецькою, польською, російською, чеською та, можливо, іншими мовами. У Радянському Союзі Кодекс публікувався двічі: 1966 та 1988 р.¹⁴ Згадані переклади, хоча й не мали статусу офіційних текстів, сприяли стандартизації російської галузевої термінології.

Нове (4-е) видання Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури опубліковано, як і попередні, англійською та французькою мовами, але на відміну від попередніх, англійський та французький тексти вміщено у книзі поспіль, а не паралельно. Згідно статті 85 попередніх видань та статті 86.2 нового видання, лише ці мови вважалися і надалі вважаються офіційними мовами Кодексу, «рівнозначними за правничою силою, розумінням та авторитетністю»; але до 4-го видання було додано статтю 87, згідно якої Комісія може авторизувати опублікування Кодексу будь-якою мовою, причому «усі такі авторизовані тексти є офіційними та рівнозначними за правничою силою, розумінням та авторитетністю з англійським і французьким текстами». Наразі офіційний текст нового Кодексу вже опубліковано іспанською, німецькою, російською та японською мовами, найближчого часу має вийти Кодекс китайською, португальською та румунською мовами. Тепер і українські зоологи дістають до рук офіційний, ухвалений Міжнародною комісією із зоологічної номенклатури, текст «Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури» рідною мовою.

Від попередніх нове видання відрізняється не лише кількістю статей (90 проти 88 у 3-му та 87 у 2-му та 1-му), але й їхньою нумерацією (індексаційна східчаста нумерація рубрик із використанням арабських цифр, розділених крапками по нижній лінії шрифту замість традиційного вживання римських та арабських чисел та літер; літери однак залишено у нумерації рекомендацій). До 4-го видання Кодексу не включено граматичних додатків, що містять рекомендації з утворення та застосування наукових назв, які містилися у всіх попередніх виданнях. З огляду на важливість цих додатків для практичної роботи українських зоологів-систематиків, їх переклад (із 3-го видання) додається до цього тому (див. с. 142).

Проти попередніх нове видання не містить істотних термінологічних відмінностей. До неістотних належить запровадження замість

¹³ *Правила палеозоологической номенклатуры*. — Л.; М.: Гос. научно-техническое геолого-разведочное изд-во, 1932. — 34 с. (ред. Б. К. Лихарев).

¹⁴ *Международный кодекс зоологической номенклатуры, принятый XV Международным зоологическим конгрессом. [Издание второе]*. : Пер. с англ. и фр. (Д. В. Обручева). — М.; Л.: Наука, 1966. — XXXII, 100 с.

Международный кодекс зоологической номенклатуры. Издание третье. Принят XX Генеральной ассамблеей Международного союза биологических наук: Пер. с англ. и фр. (И. М. Кержнера). — Л.: Наука, 1988. — 206 с.

загального «replacement name» (у французькому тексті *nom de remplacement*) терміна «substitute name» (*nom de substitution*), але при цьому зберігся термін «new replacement name» (*nouveaue nom de remplacement*). Оскільки слова *replacement* (*remplacement*) та *substitution* в обох мовах практично є синонімами, мають в обох текстах Кодексу однаковий семантичний зміст, однакове контекстуальне навантаження і стилістичне забарвлення, то ці терміни було перекладено на українську як «замінна назва» (*substitute name, nom de substitution*), та «нова замінна назва» (*new replacement name, nouveaue nom de remplacement*) (див. Термінологічний словник у цьому Кодексі). Слід також зазначити наявні у новому виданні деякі термінологічні розбіжності між англійським та французьким текстами. Так, при перекладі 4-го видання Кодексу на французьку мову термін «species-group name» (назва видової групи) було віддано як «*épithète*» (епітет), а не як «*nom du group-espèce*» або «*nom spécifique*», як було у попередніх виданнях, а термін «group» (група) на означення трьох груп назв, що регулюються Кодексом (родинна, родова, видова), як «*niveau*» (рівень, щабель), а не як «*groupe*». Українські відповідники названих франкомовних термінологічних новацій включено до Термінологічного словника. Оскільки Термінологічний словник є невіддільною частиною Кодексу, внесення до нього термінів «назва видової групи» і «епітет» та «група» і «рівень» допускає їх паралельне вживання у практиці українських зоологів-систематиків.

Переклад на українську мову здійснювався з обох, англійського та французького, оригінальних текстів, причому, залежно від формулювання, за джерело обирався той з них, що перекладався більш невимушено та точніше відтворював «букву й дух» Кодексу. Український переклад було завершено у квітні 2000 р. з примірника, спеціально наданого Міжнародною комісією із зоологічної номенклатури у листопаді 1999 р. Український текст відтак є абсолютно незалежним від будь-яких інших перекладів, і правомірною може бути його звірка лише з першоджерельними англійським або французьким текстами. Цю морочливу роботу зрештою виконав член Міжнародної комісії із зоологічної номенклатури, автор російського перекладу Кодексу І. М. Кержнер (С.-Петербург), який добре володіє українською мовою, і який представив цей переклад на розгляд названої Комісії.

Працюючи над перекладом Кодексу, перекладач керувався гумбольдтівською (Вільгельма, а не Олександра) ідеєю про «дух, або істоту мови» (*das Wesen der Sprache*). Виходячи з неї, при перекладі термінів перевага надавалася підходові, за якого творення термінів здійснюється засобами мови перекладу, а не мови джерела. Так, навряд чи доцільно перекладати англійське слово *valid* (фр. *valide*, лат. *validus*) як науковоподібне «валідний», коли на мету цього Кодексу в українській мові є його питомий точний відповідник: «чинний» (хоча й

є слово «інвалід» замість дещо більш образливого питомого «каліка»). Чи можна термін «name-bearing type» (фр. type porte-nom) перекласти інакше ніж «назвоносний тип», а «first reviser» (фр. réviseur premier) як «перший ревідент» (а не «ревізор»)? З другого боку, наврод чи варто вдаватися до пошуків в українській мові відповідників таким термінам як «голотип», «паратип», «лектотип», «таксон» тощо — їх немає в жодній мові, вони та їм подібні є спеціально робленими (з греки та латини) термінами, ухваленими Міжнародною комісією із зоологічної номенклатури (починаючи з 1948 р.), які натуралізувалися в усіх мовах, що ними публікуються праці із зоологічної систематики; тлумачення цих та інших термінів подано у Термінологічному словнику. Кількох уваг потребує либонь лише переклад терміна «designation». На мету Кодексу цей термін на базовому щаблі (видова група) означає одноразову та безповоротну дію, яка полягає у фізичному прилаштуванні до єдиного екземпляра — носія назви (назвоносного типа) — сигнального знака (етикетки), за яким його можна було б легко розпізнавати, та який свідчив би про його (екземпляра) особливий статус у номенклатурі; щоб набути чинності, така фіксація типа має бути відповідним чином опублікована. Еквіваленти designation, що їх подибуємо в існуючих словниках, не відповідають значенню цього терміна у розумінні Кодексу, тому для нього пропонується український відповідник «ознакування» (на відміну від «позначення», «означення» чи «зазначення» та подібно до «опечатування», «опломбування», «оздоблення», «маркування», «клеювання», «таврування» тощо). Цей термін, цілком логічно, застосовується й до фіксації типів таксонів вищого щабля (родова та родинна групи), хоча фізично ці сутності не існують.

Додержання такого, може дещо пуристичного підходу зайвий раз підтвердило, що хоча українська мова не є мовою широкого міжнародного спілкування (як, скажімо, англійська, іспанська, китайська, португальська, російська чи французька), а є лише регіональною мовою, щоправда із широкими громадськими функціями не лише у країні, де вона є державною, але яка широко застосовується у суміжних країнах та у діаспорі в усіх частинах світу (як-от арабська, болгарська, італійська, німецька, польська, румунська чи японська), — ця мова, одна з найрозвиненіших мов світу, яка має усталені норми на усіх рівнях, є повністю адаптованою до функції загальнонаукового вживання, такою, що має достатній лексичний ресурс на забезпечення природно легкого, адекватного та самозрозумілого відтворення будь-яких понять чи термінів (див. Термінологічний словник).

Текст перекладу в основному відповідає нормам чинного українського правопису. Водночас перекладач не міг не пристати й на деякі із запропонованих змін (чи пак спроби повернення до репресованого правопису 1928 р.), коли етимологічна обґрунтованість саме такого написання виявлялася безсумнівною та самоочевидною, але яке у

неправильній формі всупереч глуздові поки що зберігається у чинному правописі лише за інерцією, через його запозичення через російську мову («проєкт» (лат. *projectus*), «ранг» (нім. *Rang*, англ. *rank*, фр. *gang*), застосування «правила дев'ятки» до іншомовних власних назв тощо).

У написанні друком назв родинної групи перекладач додержувався вітчизняної практики (у Кодексі назви цієї групи пишуться великими літерами).

Зараз ще завчасно говорити про побутування в Україні власномовної зоологічної літератури: її ще немає, з'являються лише перші її сходи. Та немає й сумніву в тому, що вона таки зросте й родитиме. Адже ж попри усе українська наука існує. Вже з'являються поодинокі нашомовні зоологічні видання, українською мовою публікуються окремі статті у російськомовному «Вестнике зоологии», який поволі стає багатомовним, вже вийшов перший, хай який, український підручник зоології для університетів, вже з'явився перший тлумачний словник з палеонтології та еволюційної теорії, повною ходою йде підготовка серії популярних ілюстрованих посібників до визначення тварин фауни України. Видання «Міжнародного кодексу зоологічної номенклатури» мало б стати добрим та пестицидом під пересів на недоплеканій нашій ниві.

Сій жито — хліб буде.

* * *

Як зазначено у передмові до третього видання Кодексу, «немає такого Кодексу, що був би досконалим». Дещо вад містить і видання четверте. В тракті тлумачення я почав був нотувати свої зауваження до окремих нових положень та формулювань Кодексу всупереч тезі, що, мовляв, коментування та екзегетика не належать до функцій перекладача. Великим, хоча й сподіваним, сюрпризом став майже повний збіг зроблених нотаток із критичними зауваженнями перекладача Кодексу на російську мову, який наважився їх опублікувати. Замість писати далі, віддаю слово моєму петербурзькому колезі з ласкавою його згоди¹⁵.

Перелік основних змін правил та рекомендацій у новому Кодексі наводиться нижче, із посиланнями на відповідні статті. Цей перелік не вповні співпадає із тим, що його дано у Вступі головою Редакційного комітету В. Д. Л. Райдом, і матеріал у ряді випадків викладено не у тій послідовності, у якій він викладений у самому Кодексі. Деякі із нововведень видаються перекладачеві спірними або явно помилковими, і до них подаються критичні уваги. Вони, однак, являють собою особисту думку і не звільняють зоологів від додержання обговорюваних пра-

¹⁵ Кержнер И. М. Предисловие к русскому переводу // Международный кодекс зоологической номенклатуры. Издание четвертое. Принят Международным союзом биологических наук : Пер. с англ. и фр. — СПб, 2000. — С. 9–17.

вил. Зірочкою позначено зміни, що не виносилися на обговорення зоологічної спільноти, і з яких не проводилося особного голосування членів Комісії.

Критерії опублікування

1 (ст. 8.6). З 2000 р. допускається опублікування не на папері, за умови, що праця міститиме твердження автора, що примірники (у формі, у якій праця опублікована) надіслано до 5 найбільших бібліотек (з наведенням їх переліку у праці). Як впливає із Вступу, йдеться про публікацію на CD-ROMах, хоча формально підходять і звичайні дискети. Це вочевидь передчасне рішення (ботанічний конгрес, приміром, таку пропозицію відхилив), і воно криє чимало небезпек. Автор може надіслати подібну працю небагатьом колегам та до 5 бібліотек, наприклад університетських, однієї країни, так що про неї буде мало кому відомо. Неясно, чи буде праця вважатися опублікованою, якщо автор не пошле її нікому, а лише напише, що надсилає її до 5 бібліотек. Для ознайомлення із тим, що вміщено до CD-ROMу, необхідне спеціальне обладнання, яке поки що є не в кожного зоолога, та й не у кожній бібліотеці. Нарешті, комп'ютерні програми та носії інформації еволюють дуже швидко, тож неясно, чи зможуть зоологи через 50 або 100 років використовувати такі «публікації». Новий Кодекс, хоча й дозволяє, але не рекомендує використовувати методи опублікування інші, ніж друк на папері, і буде добре, якщо зоологи суворо дотримуватимуться цієї рекомендації.

2 (ст. 9.9). Не будуть вважатися опублікованими у номенклатурному розумінні праці, надруковані після 1999 р. у тезах доповідей та схожих матеріалах симпозиумів, з'їздів і т. п., якщо такі матеріали призначені головню для розповсюдження серед учасників. Як буде вирішуватися, для кого призначені подібні видання, залишається неясним. Тому краще уникати встановлення нових таксонів у будь-яких виданнях такого типу.

3 (ст. 21.8). Розповсюдження після 1999 р. окремих відбитків перед виходом видання, з якого вони запозичуються, не буде вважатися опублікуванням, за винятком препринтів, тобто відбитків, на яких надрукована їхня власна, більш рання, дата опублікування.

4 (9.8). У Кодексі застережено, що розповсюдження за допомогою електронних сигналів (наприклад, вміщення до Інтернету) опублікуванням не вважається.

Критерії придатності

5 (ст. 16). Починаючи з 2000 р. запроваджуються нові вимоги до встановлення нових назв, перелік яких наводиться нижче.

5а (ст. 16.1). Повинна бути зазначена новація назви, переважно з використанням прийнятих скорочень (fam. n., gen. n., sp. n., nom. n. і т. п.). Допускається використання «stat. n.» (замість правильного «sp. n.» чи «ssp. n.») при оберненні непридатної інфрапідвидової назви у придатну видову чи підвидову. Неясно, як повинні трактуватися такі позначення як «sp. n. (in litt.)» чи «sp. n. (in press)», найвірогідніше як відсутність наміру встановити новий таксон у даній роботі. На нове правило варто звернути особливу увагу при забезпеченні придатності назв, що були перед тим непридатними, наприклад при першому ознакуванні типового виду для роду чи підроду, виділеного після 1930 р., чи при наданні видового чи підвидового рангу інфрапідвидовій назві, чи повідомленні різних відомостей, через які назва була непридатною. При цьому нерідко приписують назву її початковому авторові і даті, хоча насправді йдеться про встановлення нового номіналь-

ного таксона, з новими автором і датою, і це повинно бути ясно зазначатися за допомогою прийнятих позначень (наприклад, sp. n.).

5б (ст. 16.2). Для нових таксонів родинної групи повинен згадуватися рід, від якого утворено назву родинної групи (типовий рід).

5в (ст. 16.3). Для нових їхнотаксонів родової групи повинен фіксуватися типовий вид.

5г (ст. 16.4). Для нових таксонів видової групи повинні вказуватися голотип або синтипи та місце їх зберігання. Застосування саме цих назв не є обов'язковим, але повинен бути ясно вказаним використаний матеріал. Місце зберігання не вказується, якщо матеріал не зберігається (як у деяких найпростіших) або не зберігся. Не зовсім ясно, як слід ставитися до випадків, коли нова назва слушно пропонується для колишнього хибного визначення або раніше запропонованої інфрапідвидової назви, але автор не бачив цього таксона, оскільки вихідний матеріал був недоступним для нього або місце його зберігання невідоме, а точні відомості про матеріал не наведені у вихідній праці.

6 (ст. 13.2.1). Усупереч попереднім виданням, нові назви родинної групи, опубліковані після 1930 р. і перед 1961 р. без опису або діагнозу (або посилання на них), вважаються придатними, але лише якщо вони вживалися як чинні і не відкидалися після 1960 р. з причини браку опису або діагнозу.

Дата опублікування

Статті цього розділу практично не змінилися, за винятком статті про окремі відбитки (про яку див. вище).

*7 (рекомендація 22A.2). З рекомендації щодо наведення дати вилучено положення про те, що дату, встановлену непрямым шляхом, слід брати у квадратні дужки, хоч це широко прийнято у різних довідниках з номенклатури, в офіційних виданнях Комісії, і навіть у деяких прикладах у самому Кодексі. Водночас вказано, що у відповідних випадках можна наводити дві дати: істинну дату опублікування, а за нею у круглих або прямих [так в оригіналі; йдеться про квадратні — Ю. Н.] дужках, або ще й у лапках (англійський та французький тексти у цьому відношенні відрізняються!) — дату, надруковану у праці. Таке подвійне датування може призвести до плутанини, особливо у випадку назв родинної групи, де друга дата у круглих дужках наводиться у зовсім іншому значенні (рекомендація 40A). Ще й надто, у роботі можуть бути дві надруковані дати (рік охоплення та рік видання, або рік тому та рік випуску), причому обидві можуть відрізнятися від істинної дати опублікування, а що у такому випадку вважати «надрукованою датою» — неясно. У цілому краще цією «новацією» не користуватися, і після назви вказувати лише правильну дату, а інші дати, якщо це необхідно, обговорювати у списку літератури або деінде.

Чинність назв і номенклатурних актів

На відміну від попередніх видань, тепер у цьому розділі (іноді в одній статті) обговорюється не лише чинність синонімів, але й чинність омонімів. У подальшому викладі усе, що стосується омонімів, розглянуто у відповідному розділі.

8 (ст. 23.9.1). Якщо старший синонім не вживався як чинна назва після 1899 р., а молодший синонім за останні 50 років (але не менше 10 років) вживався як чинна назва принаймні у 25 працях 10 авторів, зоологові дораджується не поновлювати старший синонім (nomen oblitum), а опублікувати відповідну заяву (ст.

23.9.2) про збереження молодшого синоніма (*nomen protectum*). Після цього старший синонім вважається відкинутим, але він може бути відновленим, якщо синонімія виявиться помилковою. Якщо ж виявиться, що при такому збереженні молодшого синоніма умови ст. 23.9.1 не були додержані (наприклад, було упущено одне вживання старшого синоніма після 1899 р.), тоді слід звернутися до Комісії (ст. 23.10). До Комісії слід звертатися й у тих випадках, коли бажано збереження молодшого синоніма, але не всі умови ст. 23.9.1 додержано.

9 (ст. 35.5). Якщо у переважному вживанні перебуває назва родинної групи, встановлена пізніше від назви одного із підпорядкованих таксонів родинної групи, що входять до неї, тоді таке вживання назв повинно бути збереженим.

*10 (ст. 24.1). Якщо синонімічні назви опубліковано одночасно, тоді назва, запропонована на більш високому рангу, має першість. Схоже правило давно було у Кодексі для омонімів родової та видової групи (першість роду перед підродом та виду перед підвидом), і це було пов'язано із відмовою від практики деяких ранніх зоологів надавати одну і ту саму назву родові та підродом інших родів або видові та підвидам (варієтатам) інших видів того самого роду (таке положення дотепер існує у ботаніці). Однак для синонімів такого правила ніколи не було, і зоологи могли з користю для номенклатури, виходячи з уживаності назв або наявності типів, у разі необхідності зберігати як чинну назву, запропоновану на більш низькому рангу. Тепер такі рішення доведеться переглянути, а на майбутнє виключити, що вочевидь недоречно.

Утворення назв та поводження з ними

11 (ст. 24.2.4). Вказано, що у випадку двох або декількох початкових написань подальше вживання лише одного з них початковим автором (співавтором) саме по собі вважається дією першого автора-ревідента у виборі правильного написання.

12 (ст. 32.5.1.1). Роз'яснено, що перелік виправлень (*corrigenda*), що підлягає врахуванню при обов'язковому виправленні початкових написань, може розповсюджуватися окремо від праці або бути вміщеним у той самий том журналу або книги, що видається частинами.

13 (ст. ст. 29.4, 29.6). Не підлягають виправленню назви родинної групи з не-правильною основою, встановлені після 1999 р. Якщо при встановленні нової назви треба уникнути омонімії з раніш встановленими, тоді рекомендується використовувати за основу повну родову назву.

*14 (ст. 30.1.4.4). Назви родової групи, що закінчуються на *-ites*, *-oides*, *-ides*, *-odes* або *-istes*, тепер казано відносити до того граматичного роду, що його вказано у початковій публікації прямо чи посередньо (за узгодженням із назвами видової групи), і лише за браком такої вказівки їхній рід вважається чоловічим. Це явний крок назад у порівнянні із попереднім виданням, у якому усі такі назви (грецькі прикметники, що не мають у латинському написанні граматичного роду) було віднесено до чоловічого роду. До речі, граматичний рід назв на *-oides*, *-ides* тощо також уніфіковано й ботаніками, а у зоологічному Кодексі уніфіковано рід назв, що закінчуються на *-ops*, яких набагато менше, ніж назв на *-oides*. Нині ж для назв на *-oides*, *-ites* та подібних, а їх є багато тисяч, зоологам доведеться звертатися до початкових описів (що є далеко не усім доступно) та запам'ятовувати винятки, оскільки у багатьох таксономічних групах виявляються родові назви з однаковими закінченнями, частина з яких буде чоловічого роду, частина жіночого, а частина,

можливо, й середнього. Неясно також, як поводитися із назвами (їх понад 100) з «Офіційного списку» (1987), для яких вже одноманітно вказаний чоловічий рід.

*15 (ст. ст. 30.2.2, 30.2.3). Назви родової групи, утворені не від грецьких або латинських слів, навіть якщо їм надано латинського суфікса та/або закінчення, казано відносити до того граматичного роду, що його вказано у початковій публікації прямо або посередньо (за узгодженням із назвами видової групи), і лише якщо такої вказівки брак, їхній рід визначається закінченням (-а — жіночий; -um, -ol, -u — середній; в інших випадках — чоловічий). Це явний крок назад у порівнянні із багаторічною практикою та з усіма попередніми виданнями, за якими назви із наданими латинськими суфіксами та закінченнями, незалежно від етимології та трактування у початковій публікації, одержували граматичний рід, характерний для цих закінчень. Якщо раніше граматичний рід назв, що закінчуються, приміром, на -ia, -ella, -ina, -ius або -ium був самоочевидним, то відтепер доведеться з'ясувати етимологію назви, звертатися до початкового опису та запам'ятовувати винятки, викликані явними помилками (як в *Jackmahoneya*) або неухважністю авторів назв.

16 (ст. ст. 29.5, 33.2.3.1, 33.3.1). Якщо назва родинної групи з неправильно утвореною основою, неслухна поправка або неправильне подальше написання перебувають у панівному вживанні, то такі написання не повинні виправлятися і повинні приписуватися авторів та даті початкового написання. На жаль, визначення «панівного вживання» у Термінологічному словнику є вкрай розпливчастим та двозначним. Воно не дозволяє встановити ні часового періоду («прийняте істотною більшістю сучасних авторів ... незалежно від того, як давно їхню працю було опубліковано» може означати і 10, і 50, і 100 років), ні відсоткового співвідношення («істотна більшість» може означати і 55%, і 80%). Навряд чи справедливим є те, що жодним чином не враховується число опублікованих автором праць про таксон. Неясно, як діяти у випадках, коли написання, у відповідності із діючим на тоді Кодексом, вже було виправлено у фундаментальних працях (монографіях, каталогах), опублікованих невдовзі перед 2000 р. І нарешті, у Кодексі не вказано механізм фіксації того чи іншого написання. Безумовно, нове правило виявиться корисним щодо деяких часто уживаних назв, для яких правильного початкового написання ніхто або майже ніхто не використовує, але таких назв небагато, та й у більшості випадків це правило приведе радше до непевності та різнобою.

*17 (ст. 23.5). У Кодексі сказано, що на написання поширюється дія засади пріоритету. Це явна помилка. Написання може змінюватися, і навіть неодноразово, але неправильні написання номенклатурою не враховуються, а усі правильні написання, незалежно від часу їх появи, приписуються початковому авторів та даті, тобто про пріоритет (першість за датою опублікування) годі й говорити. Лише неслухні поправки мають своє авторство і дату і конкурують стосовно пріоритету як між собою, так і з іншими назвами.

Омонімія

18 (ст. 23.9.1). Якщо старший омонім не вживався як чинна назва після 1899 р. (post oblitum), а молодший омонім протягом останніх 50 років (але не менше 10 років) вживався як чинна назва принаймні у 25 працях 10 авторів, то зоологові казано не відкидати молодший омонім, а опублікувати відповідну заяву (ст. 23.9.2) про його збереження (post protectum). Ця стаття не викликає суперечок при її застосуванні до тих «забутих» старших омонімів, які є молодшими об'єктивними синонімами, тобто які є об'єктивно нечинними. У разі, якщо старший омонім не вживався

через те, що він є молодшим суб'єктивним синонімом, тоді виникають два запитання, на які Кодекс не дає відповіді. По-перше, як будуть звідомлені про відкинення старшого омоніма родової групи або родинної групи фахівці у відповідній таксономічній області (наприклад, якщо родова назва нематод буде відкинута у праці про метеликів у лепідоптерологічному часопису)? По-друге, чи можна буде за необхідністю відновити вживання відкинutoї назви родової чи видової групи, якщо потреба у її відкиненні відпаде, оскільки збережений молодший омонім виявиться молодшим синонімом і його вживання як чинної назви припиниться?

19 (ст. 23.9.5). Якщо буде виявлено, що назви видової групи, які перебувають у вживанні, є первинними омонімами, але після 1899 р. їх не відносили до одного роду, то слід не замінювати молодший омонім, а звернутися до Комісії з проханням про його збереження.

*20 (ст. 24.1). Вказано, що з двох одночасно запропонованих омонімічних назв родинної групи першість має та, яка встановлена на більш високому рангу. Це явна помилка, оскільки в разі омонімії назв родинної групи ні їхня дата опублікування, ні початковий ранг не мають значення (ст. 39, 55.3.1).

Типи у родовій групі

21 (ст. 70.3). У разі помилкового визначення типового виду подальший автор може, опублікувавши відповідну заяву та не звертаючись до Комісії, фіксувати типовим видом (а) або той номінальний вид, що його було названо, без огляду на хибне визначення, (б) або той номінальний вид, назвою якого означено таксономічний вид, про який насправді йшлося, але який було помилково названо (у Кодексі сказано, що типом є «таксономічний вид», але це невірно: типом завжди є номінальний вид). Судячи з досвіду звернень до Комісії, зоологи майже завжди виступають за варіант «б».

*22 (ст. 69.2.4). Вказано, що вид, початково включений до роду або підроду умисно у значенні передтим хибної ідентифікації, може бути згодом ознакований як типовий. Наприклад, якщо автор нового роду включив до нього «*A-us b-us*, *A-us c-us* та вид, помилково визначений Івановим (1920) як *X-us y-us* Smith, 1860», тоді *X-us y-us sensu* Ivanov можна згодом ознакувати як типовий вид роду. Це нововведення поставило вимогу низки нелогічних змін у формулюванні інших статей; між тим невідомо, чи є хоча б один реальний приклад такого ознакування типового виду.

Типи у видовій групі

23 (ст. 74.7). При ознакуванні лектотипу після 1999 р. необхідно вживати лише термін «лектотип» та робити «виразний виклад таксономічної мети ознакування» (ст. 74.7.3). Перша вимога не викликає заперечень, друга ж є безглуздою. Цілі типіфікації загалом та ознакування лектотипу зокрема ясно вказані у Кодексі (ст. 61.1, 74.1), тому якість такого ознакування жодним чином не підвищується від формальних заяв. [Із кваліфікацією другої вимоги як «бессмысленной» навряд чи можна погодитись: практика останніх десятиліть свідчить, що ознакування лектотипів, принаймні в ентомології, для багатьох авторів стало самоціллю, ознакування здійснюється списком, поза будь-якою виразною класифікаційною та таксономічною метою, коли про ототожнювання таксонів видової групи взагалі не йдеться. — Ю. Н.]

*24 (ст. 74.5). Якщо з початкової публікації випливає, що таксон було описано більше ніж за одним екземпляром, то вживання згодом перед 2000 р. терміна «голотип» казано не вважати чинним ознакуванням лектотипу, окрім випадків,

коли при цьому було сказано, що даний екземпляр обирається із типової серії як назвоносний тип. Однак термін «голотип» саме й означає єдиний назвоносний тип, отож не зовсім зрозуміло, як застосовувати нове положення, особливо якщо із типової серії на час опублікування зберігся лише один екземпляр.

*25 (ст. ст. 72.5.4, 72.5.5, 73.3). Питання «мультиіндивідуальних» типів для найпростіших заплутане ще більше. Як відомо, у деяких, особливо паразитичних найпростіших, один препарат може містити багато сотень або навіть тисяч особин, і виділити за назвоносний тип одну особину неможливо. Існують також, як рідкісний виняток, паразитичні найпростіші із складним життєвим циклом, які можна розрізнити за сукупністю стадій. Враховуючи це, Комісія при підготовці 3-го видання Кодексу проголосувала за формулювання «[за назвоносний тип є прийнятним] у сучасних найпростіших ... деяке число пов'язаних прямою спорідненістю особин або (1) в одному препараті (типовий препарат), або (2) у серії препаратів, що представляють відмінні стадії життєвого циклу (гапантотип)». При обговоренні передбачалося, що терміни «типовий препарат» та «гапантотип» будуть вживатися із відповідними «приставками» (паратиповий препарат, лектогапантотип і т. п.). Однак в опублікованому тексті 3-го видання фактично залишився лише термін «гапантотип». У 4-му виданні термін «типовий препарат» з'явився, але було зазначено, що один або більше назвоносних типів у ньому повинні бути ясно ознакованими. Таким чином, йдеться не про неподільну сукупність особин, а про окремі особини, яким вже присвячена ст. 72.5.1 (те, що вони зберігаються у препараті, у спирті, у сухому вигляді або ще якимось, значення не має). Що ж до гапантотипу, то про нього сказано, що він є голотипом, причому за ст. 72.5.4 гапантотип — це один або декілька препаратів із відмінними стадіями життєвого циклу, а за ст. 73.3 — це ще й одна або декілька культур (що суперечить ст. 72.5). Таким чином, у Кодексі не передбачено найзвичайнішого випадку, коли назвоносним типом у найпростіших ознаковується препарат (точніше, сукупність особин у препараті) з однією стадією життєвого циклу. Та ні в 3-му, ні в 4-му виданні нічого не говориться про вживання «приставок», хоча гапантотип може бути ознакований згодом, причому як з початкового матеріалу (тобто як лектотип), так і з іншого (тобто як неотип), і в цих випадках його слід би називати відмінно від виділеного при початковому описі (який прирівнюється до голотипу).

26 (ст. 75.8). Якщо після ознакування неотипу буде віднайдено початковий назвоносний тип, то ознакування неотипу скасовується; якщо ж таке скасування має небажані наслідки, тоді питання слід подати на розгляд Комісії.

Список придатних назв у зоології

27 (ст. 79). Чимало місця у 4-му виданні приділено підготовці частинами Списку придатних назв у зоології. Здійсненість цієї ідеї для усіх тварин, та й сама доцільність її є доволі спірними. Найбільш ймовірно, справа обмежиться ухваленням нечисленних списків, а допущені у них помилки та упущення можуть стати предметом нескінченних обрад.

* * *

Видання перекладу Кодексу на українську мову здійснено з дозволу Міжнародного тресту із зоологічної номенклатури. Прагну висловити щиру вдячність президентові Міжнародної комісії із зоологічної номенклатури А. Мінеллі (A. Minelli) та її тодішньому виконавчому секретареві

Ф. К. Таббсу (P. K. Tubbs), а також А. Уейкгему-Доусону (A. Wakeham-Dawson), який 2002 р. перейняв посаду виконавчого секретаря, за сприяння в одержанні дозволу та за авторизацію українського тексту, а також усім членам Комісії за одностайне ухвальне голосування з цього питання. Текст перекладу було представлено на розгляд Комісії її членом І. М. Кержнером (С.-Петербург). Задум евентуального перекладу Кодексу на українську мову обговорювався ще 1968 року в Кракові з нині покійним професором Т. Ячевським (T. Jaszewski), редактором польського перекладу¹⁶, який поставився до ідеї із жвавим ентузіазмом. Сьогодні, коли задум врешті реалізується, хочеться добрим словом пом'янути цю чудову людину. За подаровані бесіди (часами доволі гострі та запальні), поради та вболівання прагну скласти щиру подяку Вікторові Шарпилю. О. Жук та Р. Саламатин ретельно вичитали текст перекладу та зробили низку істотних редакційних зауважень. Технічну та організаційну допомогу у підготовці видання надали М. Головушкін, В. Раєвський та В. Чиколовець.

Так само, як «немає такого Кодексу, що був би досконалим» не може бути й цілком досконалого перекладу, особливо коли йдеться про такий мудрий, складний та важливий документ. Перекладач буде премного вдячний за усікі зауваження як щодо самого перекладу так і щодо термінології¹⁷. Усі вони будуть ретельно вивчені та враховані у перекладах евентуальних майбутніх видань Кодексу — кому б не довелося ці переклади здійснити.

Юрій Некрутенко

---

¹⁶ *Międzynarodowy Kodeks Nomenklatury Zoologicznej przyjęty przez XV Międzynarodowy Kongres Zoologiczny*. — Wrocław; Warszawa; Kraków : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wyd. Polsk. Akad. Nauk, 1963. — XXXIV, 113 s.

¹⁷ Інститут зоології ім. І. Шмальгаузена НАНУ, 01601 Київ, МСП, вул. Богдана Хмельницького, 15, Україна.